

**БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ, БУДІВНИЦТВА ТА
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Циклова комісія фінансово-економічних дисциплін

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
здобувачів освіти спеціальності
101 Екологія

Білгород-Дністровський, 2024

Програма навчальної дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» складена відповідно до освітньо-професійної програми для здобувачів освіти зі спеціальності 101 «Екологія»

Розробник: Жигулін Олександр Андрійович, викладач економічних і технічних дисциплін, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії», викладач-методист

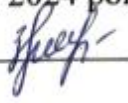
Програму розглянуто й схвалено на засіданні циклової комісії фінансово-економічних дисциплін

Протокол № 1 від 28.08.2024 року

Голова циклової комісії /Світлана СТЕПОВА/

Схвалено методичною радою Білгород-Дністровського фахового коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій

Протокол № __1__ від 29.08. 2024 року

Голова методичної ради /Марина ЗАЙЧЕНКО/

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Компонент освітньої програми, спеціальність, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 2,0 Модулів: 2 Змістових модулів: 2 Загальна кількість годин: 60	Цикл загальної підготовки 10 Природничі науки спеціальність 101 «Екологія» Освітньо-професійний ступінь «Фаховий молодший бакалавр»	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		3	
		Семестр	
		5	
		Лекційні заняття:	
		20 год.	
		Практичні заняття	
		12 год.	
		Самостійна робота	
		28 год.	
		Індивідуальні заняття:	
		0	0 год
		Вид контролю: екзамен (денна форма) навчання	

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: надання знань, умінь, здатностей для розроблення та впровадження активної системи управління безпекою праці та життєдіяльності на підприємствах й у побуті, оволодіння навичками контролю стану безпеки з використанням ризик-орієнтованого підходу.

Дисципліна «Охорони праці та безпека життєдіяльності» націлена на теоретичну і практичну підготовку студентів до створення нормативних умов праці та запобігання травматизму на підприємствах, у побуті й надзвичайних ситуаціях.

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей розроблення системи управління безпекою праці, життєдіяльності й цивільним захистом: опрацювати нормативні акти з безпеки; отримати навички розробки інструкцій та проведення інструктажів; отримати навички надання долікарської допомоги постраждалим.

Внаслідок вивчення дисципліни студент повинен

знати: небезпечні і шкідливі чинники середовища і наслідки їхніх негативних дій, засоби і методи підвищення безпеки і екологічності технічних засобів і технологічних процесів, основи законодавства з безпеки, обов'язки власників по організації охорони праці на підприємствах, підходи і рішення по поліпшенню умов праці на виробництві; причини виникнення шкідливостей і небезпек на виробництві, у побуті й надзвичайних ситуаціях, основні заходи по ліквідації і зменшенню їх впливу на людину, а також правила безпеки при конструюванні і експлуатації виробничого устаткування;

вміти: визначати вимоги норм, вимірювати і розраховувати фактичні величини небезпек і шкідливостей, шляхи зниження їх негативного впливу на людину; проводити різноманітні види інструктажів з безпеки, опрацювати інструкції з безпеки; застосовувати первинні засоби вогнегасіння, проводити пожежний інструктаж; використовувати засоби підвищення безпеки і екологічності технологічних процесів.

Набуті здобувачами освіти компетенції згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Екологія»:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства.

ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК 11. Здатність організовувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці в галузі.

Структура навчальної дисципліни є орієнтовною.

Під час складання навчальних програм викладачі навчальних закладів можуть вносити обґрунтовані зміни та доповнення в зміст програмного матеріалу і розподіл навчальних годин за темами в межах бюджетного часу, відведеному навчальним планом на вивчення дисципліни. Зміни обговорюються на засіданні циклової комісії.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Травматизм, санітарія й гігієна

Тема 1. Нормативні акти з охорони праці та безпеки життєдіяльності

Закони, кодекси, правила, порядки, інструкції з охорони праці, безпеки життєдіяльності. Сучасний стан охорони праці й безпеки життєдіяльності в Україні та за кордоном. Суб'єкти і об'єкти безпеки праці й життєдіяльності. Основні терміни та визначення в галузі безпеки. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників. Конституційні засади охорони праці й безпеки життєдіяльності в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Правила охорони праці при роботі з відеотерміналами. Система державного управління охороною праці й безпекою життєдіяльності в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління безпекою праці й життєдіяльності. Органи державного нагляду за охороною праці.

Тема 2. Травматизм, розслідування нещасних випадків й аварій

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру в Україні. Інциденти та невідповідності. Мета та профілактика нещасних випадків, професійних захворювань і отруєнь на підприємстві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань на виробництві. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму. Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань й аварій на підприємстві. Комісія з розслідування. Відповідальність посадових осіб щодо порушення законодавства про охорону праці. Нормативні акти з охорони праці в аграрній сфері України.

Практичне заняття

Травматизм та розслідування аварій і нещасних випадків

Навички заповнення документації (Акт Н-1/ПВ про нещасний випадок або професійне захворювання). Вирішення проблемних ситуацій щодо розслідування нещасних випадків, професійних захворювань й аварій. Спеціальне розслідування нещасних випадків.

Тема 3. Мікроклімат, шум і вібрація

Мікроклімат на виробництві. Небезпеки перегрівання та переохолодження. Параметри мікроклімату. Прилади вимірювання параметрів мікроклімату. Нормування параметрів мікроклімату. Терморегуляція організму. Засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Шум та вібрація. Небезпеки захворювань органів слуху та опорно-рухового апарату людини. Вплив шуму та вібрації на організм людини. Вимірювач шуму та вібрації. Засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Джерела шуму та вібрації. Вплив шуму та вібрації на людину. Нормування шуму та вібрації. Методи захисту від шуму та вібрації.

Практичне заняття

Мікрокліматичні умови праці

Практичні навички вимірювання температури, відносної вологості й швидкості руху повітря. Вивчення норм з мікроклімату й навички щодо розробки заходів нормалізації параметрів мікроклімату.

Тема 4. Освітлення робочих місць

Освітлення виробничих приміщень. Небезпеки захворювань органів зору. Світлотехнічні поняття (кількісні та якісні). Види освітлення. Світло в природі. Розрахунок освітлення на виробництві. Нормування. Засоби нормалізації параметрів освітлення виробничих приміщень.

Практичне заняття

Освітлення

Освітлення робочих місць. Відпрацювання навичок вимірювання освітлення робочих місць. Робота з люксометром. Проектування системи освітлення на виробництві. Вивчення особливості фону й контрасту при організації освітлення виробничого приміщення або місця виробництва продукції.

Тема 5. Випромінювання, пил й якість повітря на підприємстві

Випромінювання. Небезпеки іонізуючих та неіонізуючих випромінювань. Електричне випромінювання («фобії»). Електромагнітне випромінювання. Випромінювання видимого діапазону. Радіочастотне випромінювання. Інфрачервоне та ультрафіолетове випромінювання. Рентгенівське та радіоактивні види випромінювань. Пил й якість повітря. Небезпеки захворювань органів дихання. Пил в аграрній сфері. Види пневмоконіозів. Отруйні гази. Класифікація. Вплив на людину. Порядок дій у разі загрози отруєння.

Модуль 2. Безпека виробничих процесів і життєдіяльності

Тема 6. Електробезпека

Електробезпека. Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до металевих елементів електроустановок (зазвичай які не знаходяться під напругою), що опинилися під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисті засоби і заходи в аграрній сфері.

Практичне заняття

Електробезпека

Навички роботи з вольтметрами, амперметрами й омметрами. Розрахунок сили струму, який вражає людину на виробництві. Технічні й організаційні засоби захисту від ураження електричним струмом. Захисне відключення. Шагова напруга. Домедична допомога.

Тема 7. Пожежна безпека

Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах. Показники вибухо-пожежо-небезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухо-пожежо-небезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежо-небезпечних приміщень і зон. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння. Основні причини пожеж. Завдання пожежної охорони. Організація пожежної охорони та відповідальність за її стан. Фізико-хімічні процеси при горінні. Фази горіння. Категорія приміщень за вибухо-пожежо-небезпечністю. Класи вибухонебезпечних і пожежо-небезпечних приміщень. Методи запобігання формування горючого середовища. Методи запобігання виникненню джерела підпалювання. Система пожежного захисту як комплекс методів, заходів та засобів, спрямованих на обмеження та локалізацію пожеж, виявлення пожеж, створення умов для ліквідації пожеж, захист людей і матеріальних цінностей. Попередження розвитку пожеж. Способи і засоби гасіння пожеж в аграрній сфері. Вогнегасники, стаціонарні засоби гасіння пожеж. Устаткування пінного, газового та порошкового пожежогасіння. Обов'язки державних органів, керівників підприємств, установ, організацій щодо забезпечення пожежної безпеки в Україні.

Практичне заняття

Пожежна безпека

Навички розрахунку часу евакуації людей при пожежі. Робота з засобами гасіння пожежі. Проєкт розміщення засобів гасіння пожежі.

Тема 8. Природні надзвичайні ситуації

Бурі, урагани, смерчі. Аномально висока температура повітря. Підтоплення. Цунамі. Снігові лавини. Землетруси. Селі. Природні пожежі. Зараження вірусними інфекціями. Зараження від укусу змії. Загроза енцефаліту від укусів комах. Виверження вулканів т. ін. Ураження організму людини. Дії під час надзвичайної ситуації. Нормативні документи. Цивільний захист.

Тема 9. Техногенні та соціально-політичні надзвичайні ситуації

Аварії и катастрофи. Найбільші катастрофічні явища. Отруєння газами. Радіоактивне ураження. Ризик орієнтований менеджмент безпеки життєдіяльності. Ураження організму людини. Дії під час надзвичайної ситуації. Нормативні документи. Плані евакуації під час техногенної надзвичайної ситуації. Дії Державної служби з надзвичайних ситуацій. Цивільний захист.

Тема 10. Домедична допомога

Системи органів людини. Допомога при відкритих та закритих пошкодженнях органів людини. Кровотеча. Допомога при кровотечі. Долікарська реанімація. Допомога при дорожньо-транспортних пригодах. Утоплення. Отруєння. Укуси змії та комах. Реанімація. Відновлення дихання. Відновлення роботи серця. Допомога при ураженні електричним струмом.

Практичне заняття

Домедична допомога

Навички надання людині домедичної допомоги у побуті й на підприємстві.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

« Охорона праці та безпека життєдіяльності»

Назви розділів і тем	Кількість годин								
	денна форма				заочна форма				
	з них				з них				
	всього	теоретичні	практичні	самостійна робота	всього	теоретичні	практичні	індивідуальні заняття	самостійна робота
Модуль 1. Травматизм, санітарія й гігієна									
1. Нормативні акти з охорони праці та безпеки життєдіяльності	5	2		3					
2. Травматизм, розслідування нещасних випадків і аварій	7	2	2	3					
3. Мікроклімат, шум і вібрація	7	2	2	3					
4. Освітлення робочих місць	7	2	2	3					
5. Випромінювання, пил й якість повітря на підприємстві	5	2		3					
Разом за змістовим модулем 1	31	10	6	15					
Модуль 2. Безпека виробничих процесів та життєдіяльності									
6. Електробезпека	7	2	2	3					
7. Пожежна безпека	7	2	2	3					
8. Природні надзвичайні ситуації	5	2		3					
9. Техногенні та соціально-політичні надзвичайні ситуації	5	2		3					
10. Домедична допомога	5	2	2	1					
Разом за змістовим модулем 2	29	10	6	13					
Загалом годин	60	20	12	28					

5. МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Словесні методи (бесіда, розповідь, пояснення, лекції тощо) характерні тим, що інформацію для засвоєння здобувач освіти отримує вербальними засобами, тобто через слово.

Наочні методи - інформація для засвоєння одержується на основі сенсорно- перцептивної діяльності (демонстрування, ілюстрації, показ об'єкта, моделі).

Практичні методи. Суть їх у тому, що шляхом виконання практичних дій здобувач освіти отримує деяку інформацію, яку аналізує, робить висновок і приходить до тих знань, які необхідно засвоїти. Особливість методу в тому, що діяльність з одержання знань накладається в часі на діяльність з їх застосування, що дає винятково важливий педагогічний ефект.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

1. Бесіда або діалог з аудиторією. Ставиться серія запитань, які потребують відповіді. Це дає можливість зрозуміти, чи готові здобувачі освіти сприймати новий матеріал, чи їх потрібно активізувати. Практика підказує, що здобувачі освіти ідуть на заняття не підготовлені, але коли знають, що буде опитування – готуються. Разом з тим це дає можливість виявити прогалини, що важливо не стільки для здобувача освіти, як для викладача.

2. Сократична бесіда. Ставиться серія запитань, які дають можливість здобувачу освіти дати не повну відповідь, що спонукає з зацікавленістю сприймати новий матеріал.

3. Проблемне заняття. Висловлюється проблема, з метою викликати зацікавленість у здобувачів освіти. Цей вид інтерактивних технологій можна використовувати після опрацювання серії занять, бо здобувачі освіти вже повинні мати багаж знань.

4. Дискусія. Відбувається активний обмін думками. Це різновид проблемних лекцій. Проводяться ділові ігри, самостійна робота. Лекція-дискусія дає можливість охопити складний, великий за обсягом і найбільш вдалий матеріал.

5. Аналіз конкретних ситуацій. Береться конкретна ситуація з життя (професійна діяльність, соціум тощо) і вирішується різними шляхами. Сьогодні неможливо навчати здобувача освіти старими методами. Знань стало так багато, професійні навички стали настільки багатоманітними, що їх неможливо передати в повному обсязі в межах традиційних методів, шляхом ретрансляції, позбавленої емоційності.

6. Заняття з використанням техніки зворотного зв'язку. Після подачі лекції починається її обговорення. З'ясовується наскільки здобувачі освіти зрозуміли матеріал.

7. Метод «заверши фразу». Здобувач освіти може продовжувати її своїми словами, а не так як у конспекті.

8. Консультація. Для індивідуальної роботи зі здобувачами освіти використовую *пояснення*.

6. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

За місцем у навчальному процесі розрізняють **вхідний, поточний, періодичний, підсумковий види контролю.**

Вхідний контроль – використовують перед вивченням нової теми на початку семестру для з'ясування загального рівня підготовки здобувачів освіти з дисципліни, щоб передбачити організацію їх навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль – спостереження викладача за навчальною діяльністю здобувачів освіти на занятті. Метою його є отримання оперативних даних про рівень знань здобувачів освіти і якість навчальної роботи на занятті, оптимізація управління навчальним процесом.

Періодичний (тематичний) контроль – виявлення й оцінювання засвоєних на кількох попередніх заняттях знань, умінь здобувачів освіти з метою визначення, наскільки успішно вони володіють системою знань, чи відповідають ці знання програмі. Різновидом періодичного є **тематичний контроль**, що полягає у перевірці та оцінюванні знань здобувачів освіти з кожної теми і спрямований на те, щоб усі належно засвоїли кожен модуль.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру або навчального року. Підсумкову оцінку за семестр виставляють за результатами тематичного оцінювання, за рік – на основі семестрових оцінок.

Навчальні досягнення здобувачів освіти з навчальної дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» можуть оцінюватися за кредитно-трансферною системою ЄКТС, в основу якої покладено принцип прозорості, об'єктивності, індивідуальності та певної уніфікованості. Головне завдання при цьому – досягти найбільш ефективного та об'єктивного оцінювання, яке повинне одночасно виконувати контролюючу й мотивуючу функції.

Кожен модуль включає лекційні та практичні заняття, самостійну роботу.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється через проведення аудиторних письмових контрольних робіт або комп'ютерного тестування.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід до виконання завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен – 5-й семестр 3-го року навчання (денна форма).

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у Білгород-Дністровському фаховому коледжі природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій».

Формою семестрової атестації є екзамен – 8-й семестр 4-го року навчання (денна форма).

Результати навчання здобувачів фахової передвищої освіти Коледжу з теоретичної та практичної підготовки можуть оцінюватись за 100-бальною шкалою, оцінкою в ЄКТС.

Відповідно рейтинг здобувача освіти із засвоєння навчальної дисципліни може складатися з рейтингу з навчальної роботи – 70 балів та рейтингу з атестації – 30 балів. Таким чином, на оцінювання засвоєння змістових модулів, на які поділяється навчальний матеріал дисципліни, передбачається 70 балів. Рейтингові оцінки із змістових модулів, як і рейтинг з атестації, теж обчислюються за 100-бальною шкалою.

Для занесення оцінок до екзаменаційної відомості, індивідуального навчального плану здобувача освіти (залікової книжки) та журналу рейтингової оцінки знань здобувача освіти його рейтинг з різних видів навчальної роботи у балах переводиться у національну та ЄКТС (Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система) оцінки згідно з таблицею.

Таблиця

Оцінка ЄКТС	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна шкала (12-бальна)	Національна шкала (4-бальна)	Рівень компетентності	Критерії оцінювання
A	90 – 100 (відмінно)	12-10	відмінно	Високий рівень	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для ухвалення рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.
B	85 – 89 (дуже добре)	9-8	добре	Достатній рівень	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.
C	75 – 84 (добре)	7			Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок

D	70 – 74 (задовільно)	6-5	задовільно	Середній рівень	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
E	60 – 69 (достатньо)	4			Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.
FX	35 – 59 (незадовільно)	3	незадовільно	Початковий рівень	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
F	1 – 34 (незадовільно)	2			Здобувач освіти володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Навчальні посібники автора.
2. Конспекти лекцій.
3. Лекції на електронних носіях.
4. Презентації.
5. Методичні вказівки до практичних робіт.
6. Матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.
7. Індивідуальні завдання студентів.
8. Матеріали з контролю знань студентів.
9. Стенди та інші наглядне обладнання аудиторії.
10. Сторінка сайту коледжу «Кабінет безпеки».

Вивчення дисципліни здобувачами освіти передбачає вміння використовувати різні інформаційні ресурси – опубліковану українську та іноземну літературу (нормативні документи, підручники, навчальні посібники, наукові періодичні та монографічні видання, словники, довідники тощо), методичну літературу та Інтернет-джерела.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Закон України «Про охорону праці». URL: <http://surl.li/oguybg>
2. Кодекс законів про працю України. URL: <http://surl.li/ihtlgk>
3. Кодекс цивільного захисту України. URL: <http://surl.li/uxutiv>
4. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». URL: <http://surl.li/tbzava>
5. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». URL: <http://surl.li/ilhwtg>
6. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». URL: <http://surl.li/bvwvpx>

7. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». URL: <http://surl.li/midror>

9. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. URL: <http://surl.li/vxmjce>

10. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26.

11. Державний реєстр нормативних актів з охорони праці. Офіційний веб-сайт Держпраці України. URL: <http://surl.li/pskbic>

Основна література

1. Жигулін О. А., Каріка А.В., Каріка О.В. Охорона праці у будівництві: Навчальний посібник. Запоріжжя, 2023. 238 с.

2. Жигулін О. А. Цивільний захист, безпека праці та життєдіяльності: Навчальний посібник. Ніжин, 2020. 277 с.

3. Жигулін О.А. Методичні вказівки до практичних робіт та самостійного вивчення дисциплін «Охорона праці в галузі» для студентів технічних та економічних спеціальностей денної та заочної форми навчання агротехнічних навчальних закладів України. Ніжин, 2017. 80 с.

4. Жигулін О. А. Методичні вказівки до лабораторних занять з дисципліни «Охорона праці в галузі» для студентів технічних та економічних спеціальностей вищих навчальних закладів України. Ніжин, 2018. 87 с.

5. Жигулін О. А. Методичні вказівки до практичних занять та самостійного вивчення дисциплін «Охорона праці та безпека життєдіяльності», «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для студентів технічних, економічних спеціальностей денної та заочної форми навчання. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 183 с. URL: <http://surl.li/wfdltf>, а також: <http://surl.li/zdpbss>

6. Правила з охорони праці під час будівництва та ремонту об'єктів житлово-комунального господарства (НПАОП 45.2-1.02-90).

7. Правила безпеки під час реконструкції будівель та споруд промислових підприємств (НПАОП 45.2-1.12-01).

8. Правила охорони праці на автомобільному транспорті. URL: <http://surl.li/prxyevs>

9. Жигулін О. А. Безпека праці в енергоустановках: Навчальний посібник. Ніжин, 2020. 189 с.

Допоміжна література

1. Правила з охорони праці під час будівництва та ремонту об'єктів житлово-комунального господарства (НПАОП 45.2-1.02-90);

2. Правила безпеки під час реконструкції будівель та споруд промислових підприємств (НПАОП 45.2-1.12-01).

3. Мінімальні вимоги щодо охорони праці на тимчасових чи мобільних будівельних майданчиках, затверджені наказом Мінсоцполітики України від 23.06.2017 № 1050.

4. СН 245-71 – санітарні норми проектування промислових підприємств.

5. ДБН.3.2-2-2009. URL: <http://surl.li/hhfuqy>

Інформаційні ресурси:

1. Державна служба України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua/>

2. Сайт кабінету безпеки БДФКПБКТ. URL: <http://surl.li/ixyvuf>